

Får och nu.

Gråmanstorp är med all sannolikhet en av de socknar, som kunna anses som de äldsta kulturbyggena i Stora Åbo härad. I hur långt tillbaka Gråmanstorp varit befolkat veta vi ej, men de gamla gravhögena och fynden som gjorts, visa att människor bott här långt tillbaka i tiden. Socknen har haft liten areal och en stor del upptages av Bjersgårds fideikomiss. Byn Åby, som utvecklats till köpingen Klippans, har i lång tid varit häradets medelpunkt. Här var tingsstället och platsen för Åby marknad, förra dagars största evenemang. Invid Brämeå ligger Klippans gård som ägts och fortfarande äges av Pappersbrukets innehavare. Pappersbruket som funnits till sedan Tycho Brahes tid och som nu är ett av de förmärsta

finnappersboken i landet ligger icke i
Gråmanstors socken utan på södra sidan
av Rönneå i Västra Pärnarlävs socken.

I farna dagar, innan järnvägarna byggdes
var landsvägarna livligt trafikerade av
bästkjuttar. I Åby fanns gästgivargård,
läkare och apotek. Där fanns spinne-
färgeri och garveri samt ett flertal hantverkare.
Efter järnvägen Hälsingborg-Hässleholms
tillkomst utvecklade sig samhället raskt.
Senare tillkom järnvägar till Eslöv och
Ängelholm. 1896 blev samhället municipat-
samhälle, numera är det köping som omfat-
tar hela Gråmanstors socken. Skippans
köping kommer framdeles att omfatta även
Tadby och större delen av V. Pärnarlävs sock-
en. De äldre personer som minnas
Åby från svunnen tid finnas icke många.

kvad. Nils Magnusson född 1859 i Präke-
ulen Torup har berättat hur det såg ut
i Åby då han helt ung slog sig ner där.
Han var musare och bodde sedan hela sitt
liv på denna plats. Får fanns förutom
ovan uppräknade förelag, några bonde-
hemman i byn. Ett av dessa kallades "Judeus"
enär en jude hade ägt det. Det låg nästan
mitt i nuvarande tätorten. Till detta led-
de en kärväg från landsvägen. Senare
samt vägen mot Papperstuket vara de en-
da "gator" som fanns på den tiden.

I Åby fanns det för flera originella per-
soner. Två av dessa, lumsamlare till-
tycket vara bröder. De kallades Hatten och
Rifan, på grund av sina fyssonomier. De
huckade köra omkring med en dragkära
på vilken den inkräpta lumpen lastades.

4.
Ett annat original var "Hellsaren". Han
hette Henniik Persson och hade ett hus med
munda skorstenar. Han hade varit auktions-
förrättare, på gamla dagar gick han omkring
och berättade historier. Han sökte en väldig
långpipa, i vilken han antände tabaken
med ett solglas. Byns präst har burjade
ställa sig så att deras skugga föll på glaset,
varför Hellsaren ständigt fick vända sig, då
han skulle tända pipan.

I närheten av gården Eldalen låg den
gamla tingsplatsen. Där hade avsättningar
skett i forna dagar. Inne i samhället
var tinghuset, till vilket Åbyborna i
stort antal gingo, för att åhöra rättsegångar.
Ett särskilt nöje var att beskåda nämde-
männens ankomst. Lamliga konnor med
sliliga hättskjutsar, andra komma gående.

En nämndeman från Perstorp, som
sjäntgjorde någon gång under 1800-talets
senare hälft, kom alltid gäende i träskor.
Läderskorna bar han med sig och vid
Elvdalen bytte han om skor och gäende
träskorna i en buke. Åbyboarna gäende
en gång hans träskor medan ringet på gick
och då han skulle gå hem kyllade han dem
ej. Från den dagen tog han träskorna
med sig till ringhuset, invisade i det
papper han burit läderskorna i till han
bytte vid Elvdalen.

Det söndagsnöje för Åbyborna var det
att fiska i Ränneå och Bäljaneå. På
hösten satte man ut ålkrakar. En av
de fiskande fann, då han en söndagsmor-
gon skulle vittja sina krakar, en salt
sill fastsat på varje krok. Det var by-

pojkar, som återigen hade varit framme.
Så Åby bleo Eriksjöns municipalsamhälle,
var det en av de första orterna på landsbyg-
den som anordnade gatubelysning. I
samhället anlades nya stora industrier,
ölbryggeri, läderfabrik och tegelbuck.

Senare har mejerivärdshuset i bygden cen-
traliserats dit. Flera bilverkstäder ha
tillkommit jämte en karosserifabrik.

Förutom järnvägarna förmedlas trafiki-
ken med flera omnibuslinier. Ett fler-
tal trädgårdsmästerier finnas.

Den gamla stormarknaden, som kallades
Åby marknad, ända tills den upphörde
år 1910 har ersatts med stortorgsg.

Dit kommer vanligen folk från alla
närliggande socknar och är fortfarande
ett stort folknöje.

Ett besök på Åby marknad.

Åby marknad hölls förr på marknad-
platsen d. v. s. där parken i köpingen Klip-
pan nu är belägen. I äldre tid varade
marknaden i mer än en dag och var av
större omfång än dess sista tid. I min
barndom hölls marknaden den 18 juni.

Ennu Åby hade blivit Klippans muni-
cipalsamhälle kallades marknaden fort-
farande Åby marknad. Jag var åtta år
då jag för första gången besökte den
i sällskap med mina föräldrar.

Nad jag mest har minne av var alla
attraktionerna. I ett stort tält fanns
det vilda djur i burar, lejon, tigrar,
björnar och apor, samt en krokodil
i en trälåda, samt boarinar. I ett
tält visades "Skandinavien minste man".

I ett annat fanns en cirkus, där artisterna
voro jangläier och lindansare. Vidare
fanns det fyra karuseller, en mängd
skjutbanor, lyckans hjul, Figenare som
sålde lyckobrev, ett panorama och en
mängd salustånd där man lyckte allt
möjligt fanns till talu. Endast för kara-
seller fanns det en lång rad bodar.

En sort kallades marknads-karameller,
de bestode av en liten söt klump invept
i en kolossal massa vitkesprapper med
länga fransar. En sak som jag minnes
särskilt tydligt var en bokhandlars
stånd. Där tillhandlade jag mig några
skalböcker till ett mycket billigt pris.

I flera stält fanns servering av kaffe
och läskedrycker. På eftermiddagen var
man ganska trött av det myckna gåendet.

En begravning.

Carl Thjellsson född 1878 i Grämanstorp berättade att han hela sitt liv bott kvar på denna ort. Liksom sin fader hade han varit arrendator på Bjersgårds gods. Detta hade under hela hans tid, innehafts av friherse Johan Gyllenstierna. På tillfrågan om några bröllop eller begravningar färsiggått på godset under denna tid svarade Thjellsson att så icke varit fallet, med undantag för 1931 då Johan Gyllenstierna dog och begravdes i Grämanstorp kyrkogård. Dagen före begravningen bisattes stoftet i kyrkan. Kistan placerades i en av godsets egna vagnar, som var klädd i blommor och grönt. Församlingens likvagn användes ej. Vagnen drogs av friherrens egna hästar och som kusk tjänstgjorde äldre drängen i godset. Alla bäare, bland dem

Tjellbom, vara utsedda bland godsets arenda-
löres. De gingo till fots å ömse sidor om
vikskjutsen. Bärefter kommo släktningarna
åtkande i vagnar. Kistan inbräts i kyrkan
och placerades i koret. Bagen därpå skedde
jordfästningen. Kyrkan kunde knappast sym-
ma alla deltagarne och utanför på kyrkogår-
den var det fullt med folk, som ville åse
gravsättningen. Efter begravningsmässan
logs bärama kistan och bars den ned i gravvat-
vet under kyrkan, där den skulle stå tills en
mured grav ute på kyrkogården bleo färdig.

En vecka senare bars kistan ut och grav-
vatvet tillslöts. Kistan sattes då ner i den nya
graven öfver vilken lades en stor platta
och sten vari friherrens namn var inristat.

Grämanstorgs kyrka och kyrkogård.

Paul Hjellsson antalade att han stundom brukade hjälpa kyrkovaktmästaren och kände därför väl till kyrka och kyrkogård.

Kyrkan är från medeltiden och har i stort sett bevarats i sitt gamla skick. Den har under 1900-talet fått värmeledning och elektriskt ljus. Ett gammalt kucifis. sv trä från äldre tider, som länge varit beklaget, har upphängts framför altaret. Kyrkan har ett lågt torn med två klocker, som äro mycket gamla. Enligt en sägen skulle en klocka i farna dagar ha lossnat vid ringningen och varit genom lyften ned i Bäljaneå. Försök att draga upp den misslyckades, platsen där klockan anses skulle ha sjunkit, kallas än idag, klockhyvet. Kyrkogården har flera gånger väst utvidgas. Området närmast kyrkan är redan länge

fullsatt och här gräves endast om någon plats
finnes ledig i någon familjegrav. På den nya
området, som till en del ligger i gränslan, in-
delas genom låga burbonshäcken gravställena
i rutor. Om någon vill ha ett område till en,
två eller flera gravar avdelas det. Gravplatserna
är kostnadsfria och någon särskild avdelning
till fattiggravar finnes ej. En mängd grav-
värdar finnas å kyrkogården, därunder flera
av anseende dimensioner. Flera stannar in-
om socknen vilka här, såsom bröderna Boek
och Sunnerdahl från Klippans bruk, flera av
älden Kyllenskierna från Björögård och andra.
Kyrkogården är inkrägnad med en reppad mur
av grästen, vilket är märkligt, då frakten är
slättbyggd och saknar sten. Den forde liksom
en gång, materialet till kyrkan, som också är
byggd av grästen, ha transporterats dit från anmårdhåll.

Jordbuket i Gråmanstorp

Hail Hjellström i Gråmanstorp berättade, att under den tid han varit jordbrukare hade såväl jordbruksdriften som byggnaderna undergått en fullständig förändring i socknen. I hans ungdom högg all tiden med liss på de stora gårdarna och fröskades med slagar. Som dragare användes allmänt hästar. Numera är det allmänt att traktorena drager redskapen och äro drivkraft till fröskorna. Flera mindre hemman sammanslås till större jordbruksenheter. Till gärdet Bjersgård hära de flesta gårdarna i socknen. Byggnaderna voro för allmänt trähus i skiftesverk, täckta med halm. I stallarna voro korna bundna med huvudena mot väggen. Bindstena voro genom buren på stuckna ut genom väggen, där de voro

fästade med vidjor kring träpuggar. Numera
är många ställen byggda av tegel, liksom ett
flertal bostadshus. Alla byggnaden som till-
kommit är större och nyare än de gamla.

Större delen av socknen är slättbyggd och
mycket bördig. Här har också lantbrukarna
tidigare än i skogsbygden använt sig av mas-
kiner och annan teknisk utrustning.

De vidskopelre och äldre vedvägar är
inte så mycket bevarat. Det tycks som om den
nya tiden kommit en generation tidigare
här än i skogsbygden. Socknen har genom
sina riktiga kommunikationer, landsvägar
och järnvägar mycket goda förbindelser åt
alla håll.

Kejsarens kanon.

Den gamle Henrik Persson i Åby, vanligen kallad "kejsaren" hade å sin tomt en gammal kanon. Den laddades från ungdomen och antändes med lunta. Fårje år brukade "kejsaren" skjuta in julen med denna pjäs. Fårje julafton på tåget fyra gentjöd genom samhället dundret av "kejsarens" kanon. En gång under mitten av 1890 då Åby blivit Årjipans municipalsamhälle, gjorde kung Oscar II detta samhälle äran av ett besök. Under ordföringssceremonien hördes plötsligt ett dunder inne från samhället. "Vem är det som skjuter?" sporde kungen. Det är "kejsaren" svarade någon av de närvarande. - "Jaså har vi kejsare här" yttrade kungen leende, "då behövde jag ju ej komma hit."